

Een vroege radio dominee

Als ik persoonlijk denk aan geestelijken, die hun boodschap wensten te verkopen aan de luisterschare of de kijkers, dan komt allereerst de naam van Johan Maasbach naar voren. Hij had nogal een zware harde stem die doordringend uit de transistorradio kwam in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw. Maar ook de naam van ds. Gerrit Toornvliet komt naar boven. Geliefd bij velen en die vele radioprogramma's via een aantal zeezenders heeft laten uitzenden. En de medewerkers aan boord van bijvoorbeeld de *Mi Amigo* in de jaren zeventig werden vaak door hem in of vooraf de uitzending met een persoonlijke boodschap toegesproken. Daarnaast liet hij met het bevoorraden van het zendschip af en toe geestelijk vocht bezorgen.

Uit de zestiger jaren van de vorige eeuw komen herinneringen boven aan 'The World of Tomorrow' met Garner Ted Armstrong, nog maar te zwijgen over de tientallen religieuzen die in de jaren tachtig van de vorige eeuw zendtijd kochten via de Caroline organisatie en World Mission Radio. Het vele geld dat daarvoor werd betaald belandde niet altijd bij de uitzendende organisatie want bemiddelaars pikten zo het een en ander aan provisie weg.

Dan wil ik nog twee namen noemen van sprekers uit de Katholieke hoek. In de beginjaren van de Nederlandse televisie was daar bijvoorbeeld Pater Leopold (Hubertus Henricus) Verhagen. Tussen 1953 en 1967 was hij verantwoordelijk voor de dagsluiting als de Katholieke Radio Omroep haar uitzendavond had. Verhagen, die tot de Orde van Augustijnen uit Eindhoven behoorde, had ook een eigen radioprogramma bij de KRO, genaamd 'Epiloog', waarin hij vaak verwees naar waarden als 'eenvoud en blijheid', hetgeen onze moeder ook op ons wenste over te brengen. Een ander voorbeeld voor haar was Bisschop Bekkers, die ook in veelvoud te zien was in de zwart-wit tijd van de Nederlandse televisie.

Herinneringen aan de familie Spelberg

Aan de vooravond van het officiële afscheid van dr. E. D. Spelberg en mevr. L. Spelberg-Stokmans maenden wij het woord te moeten geven aan enige vrienden van het echtpaar. Mensen, die wij in de rij van V.P.R.O.-medewerkers of in het collegiale vlak regelmatig sijn tegengekomen en die naast een gemeenschappelijke culturele, religieuze of maatschappelijke belangstelling door een persoonlijk contact de familie Spelberg van nabij hebben leren kennen.

Op vaak treffende wijze wordt door hen onderstreept, dat bij het vertrek van dominos en mevrouw Spelberg een geestde weds afgesloten, waarin werk en vriendschap samengingen.

Komende uit een totaal andere hoek, die van de V.P.R.O., en dus uit de Protestantse hoek, was ds. E.D. Spelberg. De V.P.R.O. hebbende genoemd dient ook te worden vermeld dat hij een van de medeoprichters was van deze omroep. Hij begon al in het jaar 1935 met zijn 'gesprekken met de luisteraars' achter de microfoon van de V.P.R.O. Hij was omroepdirecteur, ook tijdens de Tweede Wereldoorlog, en ook hoofdredacteur van *Vrije Geluiden*, het blad van de V.P.R.O. Zijn vrouw had ook de nodige activiteiten binnen deze omroep, waarover later meer.

In mei 1968 werd ds. Spelberg zeventig jaar en werd zijn loopbaan in de kranten van de GPD belicht, onder meer met reacties van trouwe luisteraars. Zo stelde een van de luisteraars in een ingezonden brief: 'De gehele familie van onze dienstbode luistert naar u, hoewel zij van dominees niets moet hebben, U is een gewoon mens zeggen zij.' Zo maar een van de vele brieven vol lof die vrijwel dagelijks binnen stroomden bij ds. E.D. Spelberg.

Voor heel veel Nederlanders werd de man, die zo doeltreffend de functies van omroepdirecteur en omroepastor wist te combineren, een welkome gast in de woonkamer, waar in zijn vertrouwd, wat vaderlijke stemgeluid en zijn direct aansprekende betoogtrant, als een gewoon mens werd herkend.

Zo meldde de berichtgeving in de GPD kranten verder dat dit toch niet zó gewoon was daar Spelberg tijdens zijn 28-jarig bewind binnen de V.P.R.O. een unieke radiogemeente had opgebouwd vanuit de burelen van de omroep aan de 's Gravelandseweg in Hilversum. En dat met heel veel voldoende boeiende facetten die er toe hadden geleid dat ds. Spelberg er in 1945 zelfs een dissertatie aan had gewijd die hem ook nog eens de titel van Dr. opleverde.

Achterzijde VPRO Villa

In 1967 was het tijd om afscheid te nemen van een enorm legioen aan luistervrienden die zijn omroep destijds had. In de daarop voorgaande en volgende jaren is er veel gebeurd in de al dan niet gunstige ontwikkeling van de omroepen, met name binnen de V.P.R.O. Spelberg wenste daar in de GPD kranten niet verder op in te gaan. Hij was inmiddels verhuisd naar een voor die tijd prachtig verzorgingsflat aan de rand van de gemeente Epe, namelijk 'Het Rozenhof'. Het enige dat hij wenste te zeggen was: "Er zijn dan wel allerlei moeilijkheden geweest met aantasting van het ledental tot gevolg, maar dat kan niet rampzalig zijn. Ook in het verleden hebben

we het lang niet altijd gemakkelijk gehad, onder meer door de eis van de overheid ten aanzien van het minimale ledenaantal. En botsingen waren er ook altijd wel maar we zij staande gebleven."

Terugblikkend op zijn loopbaan was het zo dat hij in Wageningen aan de Landbouw Hogeschool studeerde maar werken met jongeren ook interessant vond, waarna hij de stap naar de Vrijzinnig Protestantse Jeugdbeweging maakte, waar hij ook zijn latere echtgenote ontmoette. Tijdens het Jeugdwerk begon hij zich meer en meer te interesseren voor de Theologie en besloot hij definitief een andere studierichting te kiezen.

Na zijn afstuderen kreeg hij eerst een predikantsplaats toegewezen in Egmond aan de Hoef, alwaar hij tussen 1925 en 1930 actief was. Daarna volgde een vijf jaar durende tijdperk als voorganger ds. Spelberg in Nijmegen. Het was in 1935 dat het gezin verkaste naar Hilversum en een plek vond in de radiopastorie en zijn werk voor de V.P.R.O. begon. En vol geestdrift ging hij op in zijn werk. Al was het een miniem aantal minuten aan zendtijd bij herhaling overheerste het gesproken woord, vooral geestelijk van toon, als Spelberg achter de microfoon plaats nam en via mond op mond reclame kwamen er steeds meer luisteraars bij.

Naast deze praatjes verzorgde ds. Spelberg ook veel beluisterde avondwijdingen, met het in die tijd bekende 'op de avond van deze dag, voordat de nacht valt', dat destijds altijd stijlvol ingekaderd werd door het orgel- of pianospel van improvisatiekunstenaar dr. Anthon van der Horst. En van het begin af aan dat Spelberg actief was daar ook de stem van mevrouw L. Spelberg-Stokmans die uit de radiotoestellen klonk. Eens in de 2 weken was zij actief in een door vele gezinnen geliefd programma. Opmerkelijk is dat een aantal jaren achtereen in elke uitzending ook prinses Christina, fietsend vanuit Soetsdijk naar Hilversum, als een van de kinderen actief aan het programma 'Zondagsclub' deelnam. De volgende stap was dat uit dit programma, met een lengte van 30 minuten, in 1948 de

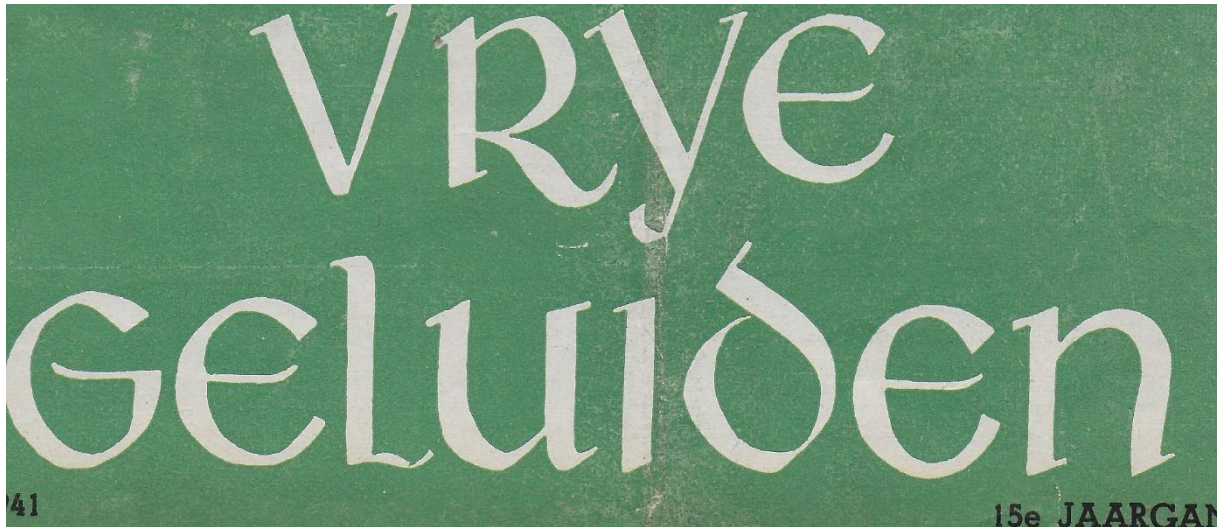
Vreugdecentrale voor zieken en eenzame bejaarden ontstond, en waarbij bejaarden op hoogtijdagen door kinderen met attenties werden verrast.

Maar er waren tal van andere activiteiten die hij en zijn vrouw, samen met andere medewerkers verzorgden. Zo waren er regelmatig gehouden bijeenkomsten in het land onder het mom van 'Conferentie'. Deze bijeenkomsten werden vooral op zaterdagen gehouden in diverse hotels in Nederland. Zo was er bijvoorbeeld het toenmalige hotel Birkhoven in Amersfoort dat een van de ankerpunten van de V.P.R.O. was om 'in den lande' te gaan.

Zelfs in de Tweede Wereldoorlog werden daar bijeenkomsten georganiseerd. Ter gelegenheid van de Kerstperiode was er in 1942 een vierdaagse conferentie, die alleen toegankelijk was voor hen die lid waren van 'Vrije Geluiden' en bovendien was er een restrictie. Voor hen die eerder dat jaar een dergelijke conferentie hadden bezocht

was er alleen ruimte als er nog plaatsen over waren. Elk van de vier dagen had een speciaal thema onder leiding van een dominee of hooggeleerde. Op de slotdag was er ruimte voor 'Slot godsdienst oefenen', waarbij deelnemers werd aangeleerd om vooral goed te bidden.

De organisatie stond, zoals zo vaak, in handen van ds. Spelberg en ds. Zuurdeeg, die trouwens ook iedere dag de dagopening en Avondwijdingen verzorgden. Aanmeldingen voor voornoemde conferentie, die van 27 tot en met 30 december 1942 plaats vond, diende schriftelijk te gebeuren door ds. Spelberg, wie anders, aan te schrijven. Daarbij dienden naam, adres, plaats, beroep en leeftijd te worden vermeld. Deelnamekosten voor die vier dagen bedroegen maar f22,50, alles inbegrepen. In de betreffende promotiefolder werd niet vermeld wat met 'alles inbegrepen' werd bedoeld.

Het was niet zo dat een echtpaar, dat zich gezamenlijk voor de conferentie had ingeschreven, kon rekenen op enige vorm van privacy. Het al lang verdwenen hotel had slechts weinig 2-persoonskamers en dus dienden deelnemers ingekwartierd te worden in 3 of 4 persoons kamers. In het daarop volgende nummer van 'Vrije Geluiden' was geen foto van de bijeenkomst te zien maar tal van tekeningen, zoals we anno nu nog steeds zien bij rechtbankverslaggeving in de gedrukte pers.

Ds. Spelberg wist zijn medewerkers te overtuigen dat ze dicht bij de leden en luisteraars dienden te staan en vooral dienden te verrassen

met V.P.R.O. gerichte artikelen. Zo is te noemen de V.P.R.O. kalender. Die werd met pagina grote advertenties gepromoot. Zo was het mogelijk de jaarlijkse versie te bestellen door storting van f1,15 op postrekening 259600 t.n.v. Vrije Geluiden te Delft of bij de plaatselijke agent, waar dan contant geld kon worden gedeponneerd. Het was Uitgeverij Gaade te Delft die voor de samenstelling en het drukproces verantwoordelijk was.

Wat bood zo'n kalender naast kalenderpagina's? Natuurlijk de daarbij behorende prachtige kunstfoto's in bruine tint. Maar ook overdenkingen van liefst 27 dominees. Ook aan de jeugd was gedacht want er werd op afzonderlijke bladen een geïllustreerde jeugd- en kinderkalender toegevoegd, terwijl ook vier kleurplaten voor de jongeren werden meegestuurd. Trouwens was er in de wekelijkse 'Vrije Geluiden' ook ruimte ingericht voor de jongere luisteraars onder het motto: 'Bijbelse verhalen voor de kleintjes'. Het was rond die tijd dat de V.P.R.O. haar pand aan de Singel 60 in Amsterdam verruilde voor een nieuw onderkomen in Hilversum.

Maar kris kras door de activiteiten heen werd me tijdens de research duidelijk dat de V.P.R.O. heel nadrukkelijk gericht was op de ledenschare tot vriend te houden. Ook tijdens de moeilijke oorlogsperiode toog men het land in om de leden met lezingen, zang en meer aan zich te binden. Gelijk aan bij andere omroepen uit die tijd was het ook heel belangrijk via vlaggenvertoon de naam van de omroepvereniging tot uiting te brengen. Na afloop van de bijeenkomsten, die vooral in grote zalen werden gehouden waardoor velen aanwezig konden zijn, dienden de vlaggen en andere uitingen verwijderd te worden. Ook hierbij was ds. Spelberg zelf actief om de vlaggen weer netjes opgevouwen in te pakken om vervolgens mee te nemen naar Hilversum of een volgende bijeenkomst. En dergelijke dagen werden vooral ook met koorzang en lezingen gevuld, waarbij de koren onder leiding stonden van de eerder genoemde Anthon van der Horst.

Al met al een zeer actief echtpaar in het radiolandschap gedurende vele jaren. Helaas heeft Spelberg niet lang van zijn rustig leven kunnen genieten, want in 1968 kwam hij in Soest te overlijden.

Afbeeldingen: Vrije Geluiden V.P.R.O. 1941/1942

Freewave Nostalgie Archief

